

Týždeň

2007

- **Martin Mojžiš:** *Energie bude dosť* (1–2, s. 74–75)

- (...) Do vysvetľovania princípu katalytickej chémie sa tu púšťať nebudeme, pre naše potreby úplne postačí, ak si v úlohe katalyzátora budeme predstavovať trpaslíkov, ktorí svojimi bojovými sekerami rúbu vodíky na protóny a elektróny. Po každom úspešnom pokuse vykrikuje trpaslík „Áno!“ (prípadne „Da!“, ak ide o trpaslíka z krajín bývalého Sovietskeho zväzu), preto sa tejto časti celého zariadenia hovorí anóda.

(...)

Po zlých skúsenostiach z anódy sa týchto katov všetci boja a očakávajú ďalšie kruté zaobchádzanie. Namiesto toho sa však stane niečo celkom iné. Trpaslíci ich všetkých (protónov a elektrónov z pôvodného vodíka, ako aj neporušených kyslíkov) pekne uvítajú a zorganizujú im priam idylické spojenie v molekulách vody. Vďaka vode opúšťa túto časť, pričom spieva na dobromyseľných katov úplné ódy. Preto sa táto časť celého zariadenia volá katóda.

- **Dušan Jaura:** *Liečba zmyslom* (1–2, s. 76–77)

- **Viktor Frankl**

- Kto je človek? Je to bytosť, ktorá vynáša spaľovacie pece. Zároveň je však aj bytosťou, ktorá do plynových komôr vošla vzpriamene a s modlitbou na perách(...)[.]
- Medzi príčiny (...) existenciálnej prázdnoty Frankl zaraďuje napríklad redukcionizmus. Dobré ho vystihuje slovné spojenie „nič viac než...“[.] Napríklad o rodičovskej láske sa zvykne tvrdiť, že to nie je „nič viac než narcizmus“, o Bohu, že je to „nič viac než projekcia otca“, náboženstvo „nič viac než neuróza ľudstva“, filozofia „nič viac než spôsob, ako zvládnuť prebytočné libido“, hodnoty „nič viac než obranné mechanizmy a kolektívna forma sebazáchovy“, a tak ďalej... Dôsledkom takehoto pohľadu je svet zbavovaný tajomstiev, priestor, ktorý sa sploštuje. Jeho typickým príkladom je psychologizácia duchovných javov. Keď je všetko „nič viac než“, človek prestáva byť ľudským, a ak je naozaj všetko len produktom jeho psychiky, nenachádza nič, čomu by sa poklonil. Prestáva veriť v hodnotu obete...
- (...) človek pohltý sám sebou je ako lovec, ktorého bumerang sa vracia späť, lebo nemá čo zasiahnuť. Nájdenie seba samého je podľa judeokresťanskej tradície paradoxne možné len v zameraní sa na iné, na to, čo stojí mimo. Človekom sa stávame až prostredníctvom toho, za čo preberáme zodpovednosť.
- Na modernú epidémiu depresie Frankl odpovedá logoterapiou založenou na presvedčení, že už samo vedomie zmyslu lieči a pomáha človeku v hraničných životných situáciách. Frankl tento názor opiera o svoje pozorovania v koncentračnom tábore. Hovorí, že aj keď väzni žili v permanentnej neistote, so smrťou sa stretávali doslova na každom kroku a nevedeli, kedy ukáže prstom aj na ich, naozaj zle bolo až vtedy, keď väzeň stratil nádej vo svoju budúcnosť. Až vtedy bol fakticky odsúdený na zánik. Až vtedy sa začal nenávratný proces mentálneho a telesného úpadku. Väčšinou sa to stávalo v jednom okamihu krízy, napríklad tak, že väzeň sa ráno odmietol obliecť a umyť alebo prísť na nástup. Iba nehybne ležal, jednoducho rezignoval. „Od života už nič nečakám.“[.] možno by dodal na vysvetlenie.

Podľa Frankla je v takejto situácii nevyhnutný akýsi kopernikovský obrat v myslení. Dôležité nie je to, čo my očakávame od života, ale čo život očakáva od nás! Nemáme sa pýtať: „Prečo je moja dcéra postihnutá?“, „Prečo som tak ťažko ochorel?“, ale život sám sa nás pýta: „Tvoja dcéra je postihnutá. Čo teraz urobíš?“, „Tvoja žena ťa podviedla. Ako na to budeš reagovať?“[.] Nie otázky všeobecné a neurčité, ale konkrétne a osobné. Väčšinou si ich sami nevyberáme, no naša odpoveď je výrazom nášho vnútorného duchovného postoja. Odpovedáme tým, ako prevezmeme zodpovednosť v konkrétnych situáciách.

- **Milan Lasica** (1–2, s. 98, .bodka Milana Lasicu)

- Dívate sa na televíziu, film o živote Ježiša, už ktovie koľký v poradí, a zrazu si uvedomíte, že v tých filmoch Žid Ježiš nikdy nevyzerá ako Žid. Že jeho podoba nemá semitské črty. A spomeniete si, že tak je vyobrazený všade. Na veľkých umeleckých dielach aj na maličkých svätých obrázkoch. Krásna tvár škandinávského typu, dalo by sa povedať. Často modré oči. Niekedy aj trochu svetlé vlasy. Ako keby sa do Palestíny zatúlal zo severnej Európy. A jeho matka takisto. Učeníci sa už trochu podobajú na Židov, niekedy viac, inokedy menej. Najviac sa

podobajú na Židov záporné postavy tohto fundamentálneho príbehu. Herodes, Kaifáš a predovšetkým Judáš. Tí niekedy dokonca pripomínajú karikatúry Židov z rôznych humoristických časopisov z konca devätnásteho storočia. Podoba Ježiša s ostrými semitkými črtami je, zdá sa, neprijateľná. Nikto nevie prečo, ale všetci to tušíme.

- **Tomáš Janovic: *Hodnoty* (1–2, s. 98, .smutná anekdota Tomáša Janovica)**
 - Amerike vždy ide o peniaze a Európe o hodnoty – preto je otcom komunizmu a fašizmu
- **Daniela Kapitánová: *Spravodlivosť víťazí* (3, s. 71)**
 - (...) tri najčítanejšie literárne žánre sú najbližší súrodenci, presnejšie trojičky: rozprávky, literatúra pre ženy a detektívky. Ich spoločné črty – prísne žánrové pravidlá, presne pomenovaná cieľové skupiny a to najdôležitejšie: sú to diela o spravodlivosti. NASTOLENIE SPRAVODLIVOSTI (takto pekne vykreslené verzálkami) je najbystrostnejším dôvodom existencie aj rozprávok, aj literatúry pre ženy a aj detektívok.
- **Jiří Olič (4, s. 82, .démantologie)**
 - (...) mýtina, to je taková pohádka, mýtus lesa.
- **Tomáš Janovic: *Pri káve s Milanom Lasicom* (4, s. 82, .smutná anekdota Tomáša Janovica)**
 - Komunizmus? Niektorí naň doplatili smrťou a niektorí životom
- **Matyáš Zrno: *Srbský sen: dobehnúť Bulharsko* (5, s. 42–45)**
 - Keby niekto v roku 1989 povedal v Belehrade, že vtedy ešte Caeusescovo Rumunsko a Živkovovo Bulharsko budú v EÚ skôr než Juhoslávia, asi by všetci padli smiechom pod stôl.
- **František Šebej: *Metafory diplomacie* (5, s. 47–51)**
 - Univerzálne (...) platí, že vzťahy v skupine či komunite nemajú charakter trvalej štruktúry, ale dejú sa. Ak sa nepotvrdzujú neustále, komunikáciou, majú tendenciu vyhasínať, ustupovať iným, aktívnejším vzťahom. Primáty, u ktorých sú sociálne vzťahy v skupine alfou a omegou ich existencie, trávajú spravidla väčšiu časť dňa činnosťami, ktorých jediným zmyslom je upevňovanie vzťahov – ošetrujú a íškajú si vzájomne srst', komunikujú. Robíme to neustále aj my ľudia, hoci spravidla menej fyzickým spôsobom – stretávame sa, i keď nemáme nič konkrétne na duši, telefonujeme si iba tak, konverzujeme, posielame si pohľadnice a „esemesky“, jednoducho udržujeme naše vzťahy pri živote. Sú to rituály, ktoré plnia nezastupiteľnú sociálnu funkciu. A nerobíme to iba pre diktát kultúrnych vzorcov, robíme to, lebo niečo veľmi staré v našom vnútri vie, že ak vzťahy, ktoré máme s celou sieťou iných ľudí, vyhasnú, strácame nielen kontext, v ktorom existujeme, ale i komfort a bezpečie. náš biologický systém má pevne uloženú spomienku na časy, keď ešte byť mimo skupiny znamenalo zahynúť.
 - Metafora moci má (...) veľmi pestrý repertoár kódov. Najbežnejším z nich je veľkosť. Človek v submisívnom postavení sa krčí, mimovoľne sa snaží pôsobiť menšie. Našu predstavu o vlastnej dominantnosti, moci, prevahe a sile oznamujeme ľuďom naokolo napríklad veľkým autom, veľkým domom, veľkým psom a podobne. Alebo veľkým teritóriom. Pritom i čas môže byť teritóriom. Jeho ovládanie je metaforou moci. Ak vás niekto nechá čakať, nenaštve vás to, iba ak je voči vám v jasne dominantnom postavení. Inak to chápete ako agresiu, privlastnenie si vášho času, vášho teritória. A nahneváte sa. Ak vám chce niekto signalizovať svoju dôležitosť, nemá na vás čas ihneď, ale až keď ste si užili čakanie a neistotu. Váš i jeho čas sú územím, o ktoré sa bojuje.
- **Lukáš Krivošík: *Kristus, Keynes a sila časových preferencií* (5, s. 52–54)**
 - (...) Martin Štefunko v knihe *Ekonomia slobody* píše o Böhmovom-Bawerkovom výskume: „Čím viac naakumulovaného kapitálu má spoločnosť (čím sú časové preferencie nižšie, teda čím menej ľudia preferujú súčasnosť na úkor budúcnosti), tým kapitálovo náročnejšiu štruktúru výroby si môže spoločnosť dovoliť, a tým vyššie je životná úroveň jej členov.“[.]
 - Čo má s tým spoločné kresťanské náboženstvo? Veľmi veľa. V zásade sa dá povedať, že v uplynulých storočiach, ktoré boli pre rozvoj kapitalizmu v Európe kľúčové, mali vďaka kresťanstvu ľudia oveľa nižšie časové preferencie. Viera v nesmrteľnosť duše, Ježišovo zmŕtvychvstanie a prísľub večného života svojim nasledovníkom rovnako ako snaha zabezpečiť deti a vnúcatá posúvali vo vedomí kritického množstva ľudí investičný horizont ďaleko za hranicu ľudského života.

- V 20. storočí (...) prišlo k zmene v časových preferenciách kritickéj väčšiny ľudí. Došlo k postupnému rozkladu náboženských hodnôt. Investičný horizont sa pre mnohých uzavrel vlastnou smrťou. Heslom dňa sa stalo „žime, potom uvidíme“. Okamžitý konzum nahradil potrebu dlhodobých úspor a investícií. Nie žiť, ale užiť si, a keď sa veľká žranica skončí, pokojne môže po nás prísť potopa. Kým nízke časové preferencie viedli k dlhému investičnému horizontu a rozmachu civilizácie, vysoké časové preferencie vedú stále viac k zadlžovaniu vlád i domácností na úkor budúcnosti.
 - **Tomáš Janovic: *Pýcha*** (5, s. 82, „smutná anekdota Tomáša Janovica“)
 - Je veľký rozdiel medzi pýchou a sebaúctou
pýcha nám dvíha nos a sebaúcta hlavu
 - **Abbé Pierre: *Túžil som zomrieť skoro*** (6, s. 60–61, rozhovor Joana Baptistu Sourou-a)
 - (...) Tajomstvo života je v schopnosti prijímať všetko, čo sa nám prihodí – a nesnažiť sa len za každú cenu uskutočňovať svoju vôľu.
 - **Eric Hoffer** (6, s. 82, „múdrosti“)
 - Prázdna hlava v skutočnosti nie je prázdna – je prepchatá nezmyslami. Preto je také ťažké niečo do prázdnej hlavy natlačiť.
 - Je ľahšie milovať ľudstvo než milovať svojho suseda.
 - **Charles Murray: *Aztékovia verzus Gréci*** (7, s. 50–51)
 - Podpora múdrosti si vyžaduje zvládnutie analytických stavebných kameňov. Nadaní musia vstrebať detaily gramatiky a syntaxe a detaily logických klamov nie preto, že ich budú potrebovať v každodennej komunikácii, ale preto, lebo sú nevyhnutné na presné myslenie na pokročilej úrovni.
 - **Gilbert K. Chesterton** (7, s. 82, „múdrosti“)
 - Rimania nemilovali Rím preto, že bol veľký. Bol veľký, pretože ho milovali.
 - Jedna vec si dnes vyžaduje nesmiernu odvahu: hlásať samozrejmosti.
 - Básnik má niekedy hlavu v nebi, zatiaľ čo logik si chce napchať nebo do hlavy. Niet divu, že mu občas praskne.
 - Existujú dva druhy ľudí. Jedni, ktorí dogmy akceptujú a vedia o tom, druhí, ktorí dogmy len používajú, ale nemajú o tom ani potuchy.
 - **Dušan Jaura: *Šepoty anjelov*** (8, s. 60–61)
 - **G. K. Chesterton**
 - (...) Poďakovanie je najvyššou formou myslenia.
 - (...) Vďačnosť je šťastie znásobené údivom.
 - **Milan Lasica** (8, s. 82, „bodka Milana Lasicu“)
 - Na televíziu sa nedá dívať. To je často počúvaná veta. Hovorí ju tí, ktorí nerobia nič iné, len sa dívajú na televíziu. A chýbajú im na obrazovke hodnoty. Ale kto im nahovoril, že hodnoty poskytuje televízna obrazovka? A čo Univerzitná knižnica? Slovenská národná galéria? Slovenská filharmónia? Slovenské národné divadlo? A takto ba sa dalo pokračovať, keby, pravdaže, útočiť na obrazovku nebolo pohodlnejšie ako ísť na koncert.
 - **Tomáš Janovic: *Déja vu*** (8, s. 82, „smutná anekdota Tomáša Janovica“)
 - Keď si opitý mocou – neriad!
(1965)
 - **Ivan Novak: *Sme robotníci, nie umelci*** (9, s. 74–75, rozhovor Juraja Olejníka s hovorcom Laibachu)
 - Zaujímalo nás, o čom hymny skutočne sú. V konečnom dôsledku sú si veľmi podobné, väčšina vznikla v 17. až 19. storočí, keď sa formovala nová definícia štátu a národa. Väčšinu ovplyvnil romantizmus a majú rovnaký obsah: každý národ má pocit, že je vyvolený. Zaujímavé je, že nemecká hymna nie je vôbec agresívna, slávny verš „Deutschland über alles“ nevyvyšuje Nemecko nad ostatné národy, ale volá po zjednotení pôvodných malých mestských štátov.
 - **C. S. Lewis** (9, s. 82, „múdrosti“)
-

- Vo chvíli, keď si je dobrý vkus vedomý samého seba, niečo z neho sa stráca.
- **Michal Májek: *Sladké dotačné Kosovo*** (10, s. 47–49)
 - Suroviny (...) môžu byť pre krajinu prekliatím. Podľa publicistu Fareeda Zakariu podporujú nedemokratické a diktátorské režimy. Zakaria takéto štáty nazýva „rentiérské“, pretože sa k bohatstvu nedopracovali šikovnosťou a úsilím svojich občanov. Dobrým príkladom sú Líbya, Venezuela, štáty v Perzskom zálive a koniec koncov aj Rusko.
- **Štefan Hríb** (11, s. 3, .editorial)
 - (...) Poctivé reformy vždy najviac ohrozujú nepoctiví reformátori.
- **František Šebej: *Polostrov nezamýšľaných dôsledkov*** (11, s. 49–52)
 - **Donald Rumsfeld**
 - (...) Neexistencia dôkazu neznamená dôkaz neexistencie.
- **sir Winston Churchill** (11, s. 82, .múdrosti)
 - Máš nepriateľov? To je dobre. Znamená to, že si niekedy vo svojom živote za niečím stál.
 - Fanatik je človek, ktorý nedokáže zmeniť názor a nechce zmeniť tému.
 - Ľudia sa občas potknú o pravdu, ale väčšina z nich sa otrasie a rýchlo kráča ďalej, ako keby sa nič nestalo.
- **rži: 42** (12, s. 39, .číslo týždňa)
 - **Churchill**
 - (...) Najväčší problém demokracie spoznáte po päťminútovom rozhovore s priemerným voličom.
- **Lucia Piusi: *Supermani s číslom na predlaktí*** (12, s. 70–71)
 - **Rudolf Vrba**
 - (...) Na zle sa podieľa aj obeť, pokiaľ sa nebráni.
- **Tomáš Janovic: *Jajkele sa rozpráva s Bohom*** (12, s. 82, .smutná anekdota Tomáša Janovica)
 - „Pane, prečo mi vôbec nepomáhaš?“
„Lebo stále opakuješ: Urob niekomu dobre, oserie ti plot!“
- **Eric Hoffer** (13, s. 82, .múdrosti)
 - Ľudia, ktorí hryzú ruku, ktorá ich kŕmi, zvyčajne lížu čižmu, ktorá ich kope.
 - Najviac vecí predstierame nie, aby sme ukryli to zlé a škaredé v nás, ale našu prázdnotu. Najťažšie je skryť niečo, čo nie je.
 - Keď môžu ľudia robiť, čo chcú, zvyčajne napodobňujú jeden druhého.
 - Ak človek nemá talent niečo dosiahnuť, je sloboda hrozným bremenom.
- **výber** (14, s. 18, .citáty o daniach)
 - **Ronald Reagan**
 - Keď sa to hýbe, zdaňte to, ak sa to hýbe, zregulujte to, a pokiaľ sa to hýbať prestane, pridajte na to dotáciu.
 - **Jean Baptiste Colbert (francúzsky štátnik a ekonóm)**
 - Umenie zdaňovania spočíva celkom jednoducho v tom, ako oškľabať hus tak, aby sme získali čo najviac peria pri čo najmenšom kriku.
 - **Wiliam Rogers (americký humorista)**
 - Daň z príjmu urobila klamármi viac ľudí než sám diabol.
- **Lukáš Krivošík: *Ako sociálny štát rozvracia spoločnosť*** (14, s. 49–52)
 - Problém priaznivcov sociálneho štátu spočíva v tom, že ho posudzujú podľa vznešených cieľov, ktoré sám proklamuje – ako je rovnosť, spravodlivosť a zmiernenie chudoby. Nehodnotia ho podľa výsledkov, ktoré sú často nielen iné, ale presne opačné, než očakávali.

- **Ladislav Kováč** (14, s. 59, rozhovor Martina Mojžiša)

- Štandardný a rozšírený pohľad je taký, že poznávanie je vecou rozumu a emócie sú čosi, čo je až proti rozumu. Rozumová činnosť je pritom často chápaná ako akýsi výpočet, takýto pohľad je výrazne podporovaný prístupom umelej inteligencie. Podľa mňa sú však emócie neoddeliteľnou zložkou ľudského poznávania a sú základňou ľudskej racionality. Skutočne, emócie sú z hľadiska evolúcie úplne racionálne a sú fundamentom ľudskej racionality.

- **Milan Lasica** (14, s. 82, .bodka Milana Lasicu)

- Som kaviarenský povaľač. Túto nadávku vymysleli tí, ktorí v kaviarni v živote neboli, pretože celý život presedeli v krčme. Nadávka „kaviarenský povaľač“ mala silný triedny podtext. Aký má dnes, neviem. Ale som kaviarenský povaľač aj naďalej.

- **Edmund Burke** (14, s. 82, .múdrosti)

- Pre triumf zla netreba nič viac, než aby dobrí ľudia nerobili nič.
- Nikto nespraví väčšiu chybu než človek, ktorý neurobí nič, keď mohol urobiť len málo.
- Ľudia, ktorí sa nepozerajú naspäť na svojich predkov, nebudú hľadiť do budúcnosti na svojich potomkov.

- **Tomáš Janovic: Len a aj** (14, s. 82, .smutná anekdota Tomáša Janovica)

- Nieкто uznáva len slovo LEN
a nieкто aj slovo AJ

- **František Šebej: Dies irae – celosvetové dni hnevu** (15, s. 49–52)

- Pre psychológov je hnev jednou zo základných emócií. Spolu so strachom patrí hnev k prostriedkom psychologickej, ale predvšetkým fyziologickej mobilizácie človeka (i hociktorého živočicha), ktorá umožňuje prežiť krízu. Veľmi zjednodušene povedané, strach nám oznamuje ohrozenie, má funkciu poplašnej sirény, a zároveň pripravuje telo na útek či prípadné zranenie. Súčasťou strachu je totiž zrýchlenie činnosti srdca a dýchania, čo zabezpečuje zvýšený prísun kyslíka, ale aj zvýšenie zrážavosti krvi (nechcem zachádzať do fyziologických detailov). Hnev je zase psychologickou a opäť predovšetkým fyziologickou prípravou na boj. Za tieto dary vďačíme fylogenetikej prehistórii druhu. Hnev i strach potrebujeme, aby sme prežili zrážku s okolitým svetom – ako druh i ako jednotlivci. Oplatí sa ich ovládať, ale nebolo by múdre sa ich úplne zbaviť. Civilizácia zmenila mnohé, ale prastaré mechanizmy fungovania organizmu zmeniť nemohla. A tak má civilizovaný človek zväčša strach aj z vecí, pred ktorými nemožno fyzicky utiecť, a pociťuje hnev na veci, na ktoré nemožno fyzicky zaútočiť – spolu so všetkými fyziologickými zmenami, ktoré mali pôvodne pripraviť telo na útek či útok. Rovnako sú odpradáva súčasťou strachu aj hnevu ich prejavy v správaní. A tie vždy slúžili aj ako prostriedok komunikácie. Strach vtisne telu prejavy, ktoré tí druhí čítajú ako ústup, prosbu o milosť, submisivitu. Vo svorke, kde sa bojuje o dominanciu, to môže slabšiemu zachrániť život. Hnav zase spôsobuje, že telo, v našom prípade i tvár, hlas či slovník, signalizujú hrozbu, dominanciu.
- Ak je navonok neagresívny človek permanentne naplnený nenávisťou, znamená to iba, že v ňom víťazí zbabelosť nad stálym nutkaním útočiť. Vo vhodnom okamihu sa to potom vyleje ako voda z pretrhnutej hrádze – zvyčajne na náhradnú a slabú obeť.

- **Lukáš Krivošík: Odkaz Milтона Friedmana** (16, s. 48–50)

- Klasickému liberalizmu sa často vyčíta sebecká chamtivosť. No Friedman tvrdil, že každá spoločnosť je v konečnom dôsledku založená na chamtivosti. Kapitalizmus je však jediný systém, ktorý túto prirodzenú ľudskú vlastnosť efektívne zapriaha do služieb spoločnosti.

- **Milan Lasica** (16, s. 82, .bodka Milana Lasicu)

- (...) Zisk je, ako to už býva, čosi naozaj nepekčné, najmä ak ho dostane nieкто iný ako my.

- **Karel Čapek** (16, s. 82, .múdrosti)

- Kritizovať – to znamená usvedčiť autora, že to nedelá tak, jak bych to dělal já, kdybych to uměl.
- Království lhářství není tam, kde se lže, ale kde se lhářství akceptuje.
- Všichni rádi stárneme, když je nám osmnáct.

- Predstavte si to ticho, kdyby lidé říkali jen to, co vědí.
- Hledat a najít, to je to největší napětí a uspokojení, které může člověku život poskytnout. Každý člověk by měl něco hledat. Když ne známky, tedy pravdu nebo zlaté kapradí nebo aspoň kamenné šípy a popelnice.
- Každé skutečné dobrodružství vzniká nárazem fantazie na skutečnost.
- Nezáleží na tom, že vůl je vůl, chyba je, dělá-li se z něho lev.
- Jednou z největších civilizačních pohrom je učený hlupák.

• **James Bartholomew: Sociálny štát je deštruktívny** (18, s. 22–24, rozhovor Františka Šebeja a Roberta Žitňanského)

- Sú odmeňovaní – dostávajú peniaze – keď nepracujú, keď prestierajú, že nemôžu pracovať alebo nemôžu zohnať prácu. Dostávajú peniaze, keď klamú a hovoria, že sú chorí, dostávajú peniaze, keď majú deti bez toho, aby vstúpili do manželstva. Ale nedostávajú peniaze, ak si sporia. Je asi jasné, aké správanie sa viac vypláca. Všetomžne posmeľujeme ľudí na správanie, ktoré nie je žiaduce. To, čo mnohí vnímali a mysleli ako pomoc ľuďom, ktorí sa dostanú do takýchto situácií, je v skutočnosti zlyhaním v tom, že odmeňujeme zlé veci. To je tragická chyba sociálneho štátu – ľudia chceli robiť dobre a spôsobili škodu.

• **Michal Kaščák** (18, s. 73, .ušami Michala Kaščáka)

- Keď som bol malý a Ficovci snívajú svoj komunistický sen, tak sme vo Váhu niekedy rozrážali počas kúpania penu, znečistenie malo najhorší stupeň od Ružomberkapo Piešťany. Museli prísť zlí kapitalisti, aby sa v továrňach budovali filtre, čističky a podobne, aj Váh je na tom teraz podstatne lepšie.

• **Martin Mojžiš: Pohlcovač tmy** (18, s. 54–55, celý článok)

- Autori mnohých prevratných objavov boli vo svojej dobe považovaní za bláznov. Nám zo spätného pohľadu pripadajú ako blázni skôr ich súčasníci, ale to len preto, lebo vieme, ako to dopadlo. Na ktorú stranu sa však pridáme, ak to nebudeme vedieť?

V roku 2002 uverejnil Československý časopis pre fyziku krátky článok venovaný veľmi netradičnej teórii žiarovky. Článok nebol podpísaný, išlo o anonymný text, ktorý koloval (v anglickej verzii) niekedy v polovici 90. rokov na internete.

Neviem, ako prijala tento článok fyzikálna obec v Čechách a na Slovensku, ale myslím, že väčšina fyzikov sa páčil. Mne osobne sa páčil veľmi. Som presvedčený, že Československý časopis pre fyziku urobil správne, keď ho uverejnil. Posúďte sami.

.plné znenie článku

Roky sa nám tvrdilo, že žiarovky vyžarujú svetlo. Posledné výskumy však ukázali, že to tak nie je. Žiarovky nevyžarujú svetlo, ale pohlcujú tmu. Preto sa im má správne hovoriť pohlcovače tmy.

Teória pohlcovačov tmy dokazuje, že tma má hmotnosť a je ťažšia a rýchlejšia než svetlo. Základom tejto teórie je tvrdenie, že žiarovky pohlcujú tmu. Vezmime si pohlcovač tmy vo vašej izbe. Iste budete súhlasiť, že v jeho blízkosti je menej tmy než hocikde inde. Čím väčší pohlcovač, tým viac tmy dokáže pohltiť. Pohlcovače na parkovisku majú oveľa väčšiu kapacitu než pohlcovače u vás doma.

Tak ako všetky veci, aj pohlcovač tmy má len obmedzenú životnosť. Len čo sa tmou naplní, nemá kam ďalšiu tmu pohlcovať. To sa prejaví tmavou škvrnou, ktorá je v plnom pohlcovači jasne viditeľná. Tma, ktorú pohlcovač pohltí, ide vedením do energetických závodov, ktoré ju likvidujú, obvykle za pomoci fosílnych palív.

Primitívnym pohlcovačom tmy je i sviečka. Nová sviečka má knôt biely. Po prvom použití zistíte, že v dôsledku pohltenej tmy knôt sčernal. Ak dáte do blízkosti horiacej sviečky ceruzku, sčernie tiež. Je to preto, že okolo nej prúdila tma do sviečky. Nevýhodou týchto primitívnych pohlcovačov tmy je ich obmedzený dosah.

Existujú i prenosné pohlcovače tmy. V nich má žiarovka príliš malý objem, a preto sa musí do jej blízkosti inštalovať sklad tmy, ľudovo nazývaný batéria. Len čo sa sklad zaplní, musí sa vyprázdiť alebo vymeniť, a potom môže pohlcovač opäť fungovať.

Tma má hmotnosť. Tá sa prejavuje trením pri prechode tmy do pohlcovača a týmto trením je pohlcovač zahrievaný. Preto sa nemáme dotýkať pohlcovača v činnosti. Ešte väčšie problémy sú so sviečkou: hmota tmy do nej musí preniknúť pevným knôtom namiesto priehľadného skla. Tým sa uvoľňuje ešte viac tepla, a preto sa siahať na sviečku v akcii zásadne neodporúča. Zahrievanie pracujúceho pohlcovača je pochopiteľné. Ak stláčate plyn, zahrieva sa - a rovnako sa zahrieva i tma stláčaná do drôtov žiarovky.

Tma je ťažšia než svetlo. Ak plávate tesne pod hladinou, vidíte navôkol dostatok svetla. Ak sa ponárate hlbšie a hlbšie, všimnete si, že je okolo čoraz väčšia tma. Vo veľkej hĺbke je tma úplná. To preto, že ťažšia tma klesá ku dnu a ľahšie svetlo zostáva hore. Práve preto v angličtine znamená slovo *light* svetlo aj ľahký.

Zostáva ešte dokázať, že tma je rýchlejšia než svetlo. Ak sa postavíte v osvetlenej miestnosti pred zavretú skriňu a otvoríte pomaly dvere, uvidíte svetlo pomaly prenikať dovnútra. Tma je však taká rýchla, že ju nikdy neuvidíte unikať zo skrine von.

Ak teda nabudúce uvidíte žiarovku, nezabudnite, že to nie je svetelný zdroj, ale naopak, pohlcovač tmy!

.čo s tým?

No dobre, prečítali sme si, zasmiali sme sa (poniektorí), a čo s tým ďalej? Má zmysel sa celou touto vecou nejako hlbšie zaoberať? Dá sa z toho niečo užitočné naučiť?

Ale áno, dá, a veľa. Dokonca tak veľa, že by bolo vhodné v čo najväčšej miere dostať tento text a diskusiu o ňom do škôl. A aby nedošlo k nedorozumeniu: teraz už nežartujeme, teraz už sme vo vážnej časti článku.

Predstavme si, že by sa tento text ocitol v učebnici. Prvý pozitívny efekt by spočíval v tom, že by si študenti mohli uvedomiť, ako sa svojou štruktúrou podobá mnohým iným textom z ich učebníc. Silné tvrdenia, podporené malým množstvom nedostatočných argumentov. Študenti by mohli pouvažovať o tom, nakoľko kriticky či nekriticky im tento text podáva informácie, a zároveň by sa mohli zamyslieť nad tým, ako je to s inými textami v učebniciach. Možno by tomu mohli venovať krátku rannú meditáciu aj autori učebníc.

Ďalšou veľmi užitočnou vlastnosťou textu o pohlcovači tmy je jeho zrozumiteľnosť. Oproti mnohým argumentom z učebníc majú argumenty v prospech pohlcovača jednu obrovskú prednosť: sú intuitívne zrozumiteľné, a tým pádom akosi elementárne presvedčivé. Navyše umne používajú vedecké termíny, čím vytvárajú pomerne účinnú hmlu. Presne túto techniku využívajú mnohé texty, s ktorými sa deti v živote stretnú – od všelijakých pavedeckých blbostí až po rôzne sektárske učenia. Je dobré byť na ne aspoň trochu pripravený.

Treťou výbornou vlastnosťou textu o pohlcovači je jeho schopnosť podnietiť diskusiu. Ak nad týmto textom nemávneme rukou, ak sa pokúsime jeho argumenty naozaj poctivo vyvrátiť alebo aspoň spochybniť, zistíme, že je to celkom zaujímavé intelektuálne cvičenie. Ešte zaujímavejšie bude, ak sa, naopak, pokúsime teóriu pohlcovača pred spochybňujúcimi argumentmi brániť.

V škole môže učiteľ takúto diskusiu iniciovať alebo dokonca priamo zorganizovať. Napríklad takto: „Decká, prečítajte si článok o pohlcovači tmy, o týždeň sa o ňom budeme celú hodinu baviť. Rad pri okne bude mať za úlohu túto teóriu vyvrátiť, rad pri dverách bude mať za úlohu túto teóriu brániť a stredný rad bude rozhodovať, či argumenty boli presvedčivejšie.“

.a smie sa to?

Domnievam sa, že podobným spôsobom by sa mohlo a malo v triedach diskutovať o mnohých ďalších alternatívach k teóriám, ktoré dnes považujeme za správne. Myslím si, že v učebniciach by mali byť v podobnej miere okrem pohlcovača tmy opísané aj pojmy ako kalorikum, flogistón, alchymistická transmutácia a podobne. Aby sa deti naučili, že ak aj niečo veci čiastočne vysvetľuje, ešte to nemusí byť pravda. Nehovoriac o tom, že ak pochopím, ako to nie je, tak oveľa lepšie chápem, ako to je.

No ale smie sa to? Môžu sa do učebníc dávať veci, o ktorých vieme, že nie sú správne? Neprestane byť potom učebnica spoľahlivým zdrojom pravdivých informácií? Nebude od žiakov vyžadovať, aby vždy zvažovali, čo z učebnice je a čo nie je pravda? Nehrozí deťom strata učebnicových istôt a nutnosť spoliehať sa najmä na vlastný, často nedostatočný, rozum?

Áno, hrozí. A o to práve ide.

- **Margaret Thatcher** (18, s. 82, .múdrosti)

- Žena, ktorá rozumie problémom vedenia domácnosti, bude ľahšie rozumieť problémom riadenia štátu.
- Stáť uprostred cesty je nebezpečné. Môžu vás zraziť z oboch strán.
- Som neobyčajne trpezlivá, ak viem, že nakoniec dosiahnem svoje.

- **J. R. R. Tolkien** (19, s. 82, .múdrosti)

- Ten, kto rozbije vec, aby zistil, čo to je, opustil cestu múdrosti.

- **Dorothy L. Sayers** (20, s. 82, .múdrosti)

- Aj keď to vyzerá paradoxne, veriť v mladosť znamená pozeráť sa späť. Ak chceme hľadiť dopredu, musíme veriť v starobu.

- **Tomáš Janovic: Počasie** (22, s. 82, .smutná anekdota Tomáša Janovica)

- Keď namiesto „Dnes je od rána škaredo“ povieš „Dnes je od rána na hovno“, nehovoriš o počasí vonku, ale aj o počasí v sebe

- **Fedor Gál: *Nerozdeľoval spoločnosť*** (23, s. 50, píše Fedor Gál)

- **Götz Aly: *Hitler's beneficiaries***

- Světová veřejnost se po válce nechala obelhat, že Hitler byl pravičák.

- **Pavel Kohout: *Hitlerův sociální stát***

- Každý školák se učí, že Hitlerův režim byl krajně pravicový. Hitlerovské Německo prý bylo diktaturou velkoburžoazie a kapitálu. Ale proč se tito krajní pravičáci navzájem oslovovali soudruhu? Proč údajná „pravice“ prohlubovala daňovou progresivitu a regulovala ceny?

- **Martin Mojžiš: *Fax*** (23, s. 56–57, .5-krát o kompresii informácie)

- Základný princíp faxu je – ako to už s geniálnymi vecami občas býva – úplne jednoduchý. Nie je to nič technické, nie je to fotobunka či CCD kamera, nie je to telefón či telegraf, a nie je to ani laserová či iná tlačiareň. Základným princípom faxu je štvorčekovaný papier. Dokonca ani ten nepotrebujeme, podstatná je len predstava štvorčekovaného papiera.

Faxovanie prebieha takto: Vezmime čiernobiely obrázok a predstavíme si na ňom jemnú štvorčekovú sieť. Potom postupne prezeráme jeden štvorček za druhým a zaznamenávame si, ktorý z nich bol biely a ktorý čierny. Ak je štvorček začiernený len čiastočne, vyhlásime ho za biely alebo čierny podľa toho, ktorá farba v ňom prevláda.

Keď skončíme, máme informáciu z obrázka prevedenú do postupnosti znakov B (biela) a Č (čierna). V skutočnosti sa namiesto skratiek B a Č používajú čísla 0 a 1, ale to je celkom nepodstatné. Čím menšie štvorčeky, tým presnejší prevod. Nie je pritom dôležité, či sme informáciu previedli z obrázka na postupnosť znakov sami, alebo či to za nás urobil starožitný Bainov vynález, najmodernejší skener alebo vycvičený trpaslík. Všetko sú to len rôzne technické realizácie jednej a tej istej myšlienky.

Postupnosť znakov môžeme teraz poslať na iné miesto bez toho, že by sme čokoľvek fyzicky prenášali. Môžeme ju kričať z jedného kopca na druhý, môžeme využívať rôzne svetelné signály, rádiové vlny, telefón, telegraf – možností je veľa.

Príjemca našej postupnosti znakov teraz musí urobiť len jednu vec: zoberie štvorčekovaný papier – skutočný alebo si štvorčekovaný papier len predstaví – a postupne ho prechádza štvorček za štvorčekom. Znak B v prijatej správe znamená, že má štvorček nechať na pokoji a ísť na ďalší, znak Č znamená, že má štvorček vyfarbiť a ísť na ďalší. Znova je teda celkom jedno, či to robí sám, alebo na to využije takú či onakú tlačiareň.

Jediné, na čom musia byť odosielateľ a príjemca dohodnutí, je počet štvorčekov v jednom riadku. A potom to už funguje. Jaskynní ľudia si v princípe mohli pomocou dymových signálov faxovať nástenné maľby a Altamiry do Lascaux a späť.

Podstatou faxu je teda prevod informácie z jednej formy na inú (vhodnejšiu na prenos), potom samotný prenos informácie a nakoniec jej spätné prevedenie do pôvodnej formy. (...)

- Rozumný spôsob zápisu nám umožní zhustiť informáciu do menšieho počtu znakov. Ak sa odosielateľ a príjemca faxu dohodnú na šikovnom zápise, môžu správy výrazne skrátiť. Dohodnutý spôsob zápisu sa často nazýva kódovaním. Cieľom takéhoto kódovania však nie je správu utajiť, ale skrátiť.
 - (...) Bezstratovosť znamená, že po dekódovaní získame presne tú istú informáciu, akú obsahoval pôvodný súbor – nič sa nestráca. Často je však oveľa užitočnejšia nejaká forma stratového kódovania. V ňom sa snažíme uchovať len dôležitú informáciu, všetko ostatné úmyselne zahadzujeme. Takýto postup umožňuje niekedy skutočne obrovské skrátenie príslušného súboru.

Malý príklad: Ak minister Valentovič odfaxuje nejaký návrh na riešenie dlhu v zdravotníctve, fax použije pri prenose bezstratové kódovanie, pri ktorom zhustí informáciu v pomere jedna k dvadsiatim. Ak však pripustíme stratové kódovanie, dá sa celý takýto návrh vyjadriť jediným slovom.

- **Roman Joch: *Summit disidentov*** (24, s. 42–45)

- (...) prezident Lincoln: „Ako by som nechcel byť otrokom, nechcel by som byť ani otrokárom.“. Ak čo len jeden z týchto dvoch sentimentov chýba, spoločnosť slobodná nie je.

- **Eva Čobejová, Martin Hanus: *Chvála neužitočnosti*** (25, s. 14–21)

- „Univerzita už neslúži na výchovu spoločenských elít, ale práve naopak – snaží sa nás uistiť, že elity sú vecou minulosti.“, píše vo svojej eseji *Idea univerzity* britský mysliteľ Roger Scruton, ktorý lamentuje nad úpadkom západných univerzít. Scruton síce rozumie tomu, že univerzita dnes plní inú sociálnu funkciu než v uplynulých storočiach a že vzdelanie už nemôže byť exkluzívnym vlastníctvom vládnucej triedy, no trvá na tom, že jej

zmyslom je výchova elít. Má formovať učencov, majú sa tu učiť zdanlivo neúčitočné predmety ako latinčina, gréčtina, teológia, či matematika, a tým cvičiť myseľ študentov. Úlohou univerzity je pestovať poznanie a viesť študentov k nestrannému hľadaniu pravdy, ale v žiadnom prípade nie učiť zručnosti, ktoré patria vonkajšiemu svetu. „Najúžitočnejšie odbory sú tie, ktoré zameriavajú myseľ na nestranné bádanie a nehovoria nič o svete za univerzitnými stenami.“, píše v radikálnej polemike s dnešnou univerzitou Roger Scruton.

- Práve to zdanlivo najneúčitočnejšie vzdelanie môže byť veľmi užitočným – v múdrej hlave.

- **Vladimír Černý: ZIP (25, s. 54–55, .5-krát o kompresii informácie)**

- Poznatok našej civilizácie je, že svetu sa dá značnej miery porozumieť a že to porozumenie je pomerne jednoduché.
- Poučku, že sa treba aj pokorne pozrieť, než začnem lietať v teoretických výškach, vyhútali v stredoveku (najmä oxfordskí) františkáni. Nezaoberali sa síce planetárnym systémom, ale pomáhali otvárať dvere mysleniu, ktoré „povoľovalo Stvoriteľovi slobodne tvoriť“.

- **Denisa Doričová: Smutný muž (25, s. 62–66)**

- **Miloš Forman**

- (...) V živote dosť pomôže, ak sa človek dokáže zapáčiť a nerobí zbytočné problémy. Prišiel som na to, že búriť sa a robiť kravál je obrovský existenciálny luxus, a tak zo mňa vyrástol skôr diplomat než čokoľvek iné.

- **Paul Klee (25, s. 82, .múdrosti)**

- Umenie nereprodukuje to, čo vidíme. Skôr nás učí vidieť.

- **Tomáš Janovic: Sloga totalitného štátu (28, s. 82, .smutná anekdota Tomáša Janovica)**

- Štát,
lebo strelím!

- **Fedor Gál: Text a život (29, s. 48, .píše Fedor Gál)**

- (...) Mystický zážitok je vyvrcholením celoživotného úsilia rozumu. Láska a smrť sú inak neuchopiteľné. Napokon, najdôležitejšie slová nepatria do intelektuálneho diskurzu.

- **Dorota Nvotová (29, s. 82, .očami doroty nvotovej)**

- **istý africký odborník na tému charity**

- Charita je výborný spôsob, ako dostať peniaze od chudobných ľudí v bohatých krajinách k bohatým ľuďom v chudobných krajinách.

- **Miguel de Unamuno (29, s. 82, .múdrosti)**

- Tí, ktorí veria, že veria v Boha, ale bez vášne v srdciach, bez sklúčenosti mysle, bez neistoty, bez pochybnosti, bez určitého zúfalstva aj uprostred potešenia, veria iba v ideu Boha, nie v Boha samotného.
- Najväčšie hrdinstvo, ktoré môže človek či národ dosiahnuť, spočíva v schopnosti zvládnuť to, keď sa vám posmievať.

- **Tomáš Janovic: Kariéra (29, s. 82, .smutná anekdota Tomáša Janovica)**

- Kariéra ma svoju
éru i kar

- **sv. Augustín (30, s. 82, .múdrosti)**

- Úplná abstinencia je často ľahšia než dokonalá striedmosť.
- Ak veríš tomu, čo sa to v evanjeliu páči, a odmietaš to, čo sa ti nepáči, tak neveríš evanjeliu, ale sebe.

- **Aristoteles (31, s. 82, .múdrosti)**

- Platón je mi veľmi drahý, ale pravda ešte drahšia.
- Najväčšia hlúposť je diskutovať o hlúposti s hlúpymi.

- Priateľ všetkých – priateľ nikoho.
- Niektorí ľudia tak šetria, ako keby mali žiť večne, iní tak utrácajú, ako keby mali hneď zomrieť.
- **George Bernard Show** (33, s. 82, .múdrosti)
 - Inteligentní ľudia vedia, že sa dá veriť len polovici toho, čo počujú. Veľmi inteligentní ľudia vedia ktorej polovici.
 - Literárny kritik je človek, ktorý nájde v diele aj také myšlienky, ktoré tam nie sú.
- **Tomáš Janovic: *Stalin*** (33, s. 82, .smutná anekdota Tomáša Janovica)
 - Stalin síce nemal svedomie, ale ľudí likvidoval svedomite
- **Peter Zajac: *Pamäť marhúľ*** (34, s. 50, .píše Peter Zajac)
 - ?
 - (...) Logický jazyk je sám osebe taký nepresný a chudobný nástroj výrazu, že svoje pocity nemôžeme sprostredkovať ináč, len tak, že sa uchýlime k poetike – aj keby malo ísť o poetiku obscénnosti a kľania.
- **Léon Bloy** (34, s. 82, .múdrosti)
 - Viditeľné je stopa krokov Neviditeľného.
- **Jan Werich** (35, s. 82, .múdrosti)
 - Kedyž už človek jednou je, tak má koukať, aby byl. A kedyž kouká, aby byl, a je, tak má byť to, co je, a nemá byť to, co není, jak tomu v mnoha případech je.
- **Roger Scruton: *Pravší odtieň zelenej*** (36, s. 46–53)
 - (...) Nenávisť je omnoho menej náročná ako láska (...).
 - (...) Komunizmus bol príčinou omnoho väčších ekologických katastrof, než sme boli svedkami v kapitalizme. A nie je to ani prekvapujúce. Keď sa štát zmocní vlády nad všetkým, nie je viac možné účinne namietať proti jeho plánom alebo ich upravovať. Gargantuovské projekty, ako zmena toku riek v Sovietskom zväze, boli nanútené ľuďom, ktorí nemali možnosť protestovať.
- **Peter Zajac: *Texty o textoch*** (36, s. 53, .píše Peter Zajac)
 - (...) Príbeh, ktorý kedysi nad nápisom na starom sumerskom stĺpe zvestujúcim, že v pondelok prišli do práce všetci, v utorok tiež, ale v stredu sa ulial akýsi Amenhotar, lakonicky okomentoval (...) František Mikloško: „Vidíte, do dejín sa dostal len ten, čo neprišiel do práce.“.
- **Lev Nikolajevič Tolstoj** (36, s. 82, .múdrosti)
 - Nezabúdajme, že ten, kto píše pre hlupákov, nájde vždy široký okruh čitateľov.
 - Reč je na to, aby skrývala myšlienky.
 - Neboj sa ani tak nevedomosti ako falošného poznania. Lepšie je nepoznať nič, než považovať za pravdu to, čo pravdou nie je.
- **Fedor Gál: *Texty o textoch*** (37, s. 52, .píše Fedor Gál)
 - Izraelčan Jehošua odmietol pacifizmus. Keď sa potom [americký spisovateľ] Gary Snyder snažil odvolávať na budhizmus, Jehošua podotkol, že budhizmus začne brať vážne až vtedy, keď bude v oblasti východnej Ázie aspoň sto rokov pokoj, a Snyder sa nadhlo odmlčal.
- **Oľga Zápotočná, docentka Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity a pracovníčka Kabinetu výskumu sociálnej a biologickej komunikácie SAV: *Čítať sa učíme čítaním*** (37, s. 63, rozhovor ea (Eleny Akácsovej))
 - Základná škola sa sústreďuje na „nácvik techniky čítania“, aby deti čítali plynule, rýchlo a bez chyby. Predpokladá sa, že len potom bude dieťa schopné rozumieť tomu, čo číta. A hlavne, že sa porozumenie dostaví samo od seba. Tento mýtus sa tu prenáša už niekoľko desaťročí. Asi najväčšou zárukou úspešného čítania je motivácia – keď dieťa chce čítať a číta, tak sa to naučí. Čítať sa učíme čítaním a v podstate celý život.
- **Klaudyna Rozhin: *Divadlo v Edinburhu*** (37, s. 64–65)

- Niekoľko raz povedal, že najdôležitejšia otázka, ktorú si každý performer musí položiť, je: „Prečo by mal niekto platiť, aby sa na mňa pozeral?“. Ak na túto otázku nemá odpoveď, radšej zostať doma. Pre váhajúci tu nie je miesto.
- **Daniel Hevier: *Mystérium knihy* (37, s. 66–67)**
 - Umberto Eco, jeden z oddaných obdivovateľov Knihy, napísal: „Egyptania mohli vytesať svoje záznamy do kamenných obeliskov, Mojžiš to urobiť nemohol.“. Tak vznikla túžba po knihe, po niečom, v čom sa dajú preniesť skúsenosti v priestore i v čase. Egyptania nemuseli hľadať prenosné formy na príbehy, pretože ostávali stále na jednom mieste. Židia putovali. Aj preto sa im hovorí „Národ Knihy“.
- **Jevgenij Iršai, ruský skladateľ a klavirista: *Hudba sa nestratí* (37, s. 74–75, rozhovor Andreja Šubu)**
 - (...) Hodnotu hudby môžeme s istou objektivnosťou posúdiť až po rokoch. Je to podobné ako v jazyku. Vznikne nové slovo, ktoré môže ohúriť, ale to ešte neznamená, že bude žiť. Aj vo vážnej hudbe je vždy skupina ľudí, ktorí si počinajú výskumníci a experimentátori. Niekedy sú to blázni, inokedy sa medzi nimi nájde génus, ale sú užitoční, lebo často niečo zaujímavé objavujú. Každá novinka, najmä v umení, niekam posúva. Dôležitá je tolerancia a priestor na diskusiu.
- **Róbert Žitňanský: *Čo spravili DSS?* (38, s. 40)**
 - Američania majú zásadu, ktorej sa spravidla držia aj v tých najvypätejších situáciách, pretože sa už veľakrát presvedčili o tom, že jej opustenie veci vždy len zhorší. Tou zásadou je, že s teroristami a vydieračmi sa nevyjednávajú.
 - (...) S istými typmi ľudí sa nemá vyjednávať, pretože to veci len zhorší. Takáto protistrana každú neoficiálnu dohodu vždy bude interpretovať, ako sa jej hodí. S dodržaním slova si nerobí ťažkú hlavu. A potvrdzuje tým (čo potom podsúva aj verejnosti), že jej argumenty sú pravdivé a druhá strana ich – tým, že pristúpila na rozhovory – vlastne priznala.
- **Tomáš Janovic: *Pri káve s Jánom Štrasserom* (38, s. 82, smutná anekdota Tomáša Janovica)**
 - Aj sovietska spoločnosť bola konzumná – konzumovali seba navzájom
- **Immanuel Kant (40, s. 82, múdrosti)**
 - Skúsenosť bez teórie je slepá, ale teória bez skúsenosti je iba intelektuálna hra.
 - Najmenej sa boja smrti tí, ktorých život má najväčšiu cenu.
 - Podľa zákona je človek vinný, keď poruší práva iných. Podľa etiky je vinný, keď už o tom rozmýšľa.
- **Fred Singer (profesor emeritus environmentálnych vied na Univerzity of Virginia): *Treba viac CO₂* (42, s. 44–50, rozhovor Františka Šebeja)**
 - Korelácia nikdy nič nedokazuje, korelácia je iba korelácia. Nehovorí nič o tom, ktoré z vecí, ktoré korelujú, sú príčinou a ktoré následkom, dokonca ani o tom, či tie veci naozaj sú v nejakom vzťahu. Môžu mať každá inú príčinu. Napríklad pôrodnosť v Dánsku klesá a zároveň v tej krajine klesá i počet bocianov. Znamená to, že bociany nosia bábätká? Samozrejme, že nie. Korelácia je často zneužívaná.
 - [otázka:]
Ak existuje publikovaný dôkaz, že je hypotéza o ľudskom vplyve a skleníkových plynch neplatná, prečo sa jej toľko ľudí drží aj vo vedeckej komunite tak úporne drží?
[odpoveď:]
Viete, nemám vysvetlenie, čo sa týka ľudskej povahy. Nie som psychológ, som fyzik, takže môžem nanajvýš tipovať. Ale s vedcami mám zaujímavú skúsenosť – ak máte hypotézu, máte mimovoľnú tendenciu ignorovať či odstrkovat' údaje, ktoré protirečia vašej hypotéze. Myslím, že ľudia neradi rozmýšľajú o nepríjemných faktoch. Aj ja sám som taký, odkladám veci, nevyplním včas svoj formulár daňového priznania, pretože to nerád robím. Aj vo vede je to tak a zvlášť vo vede o klíme, ktorá je istým spôsobom „fuzzy“ (nepresnou, „rozmazanou“) vedou, ľudia radšej ignorujú niektoré údaje, radšej na ne nemyslia či veria, že na tých údajoch „niečo neseď“, najmä ak sú v rozpore s ich najobľúbenejšou hypotézou. Myslím, že to sa práve deje.
- **Daniel Hevier: *Slepota písmen* (42, s. 68–69)**

- Otec všetkých epikov, Homér, bol slepý. Možno preto, aby ho vonkajší zrak nevyrušoval vo vnútornom videní.
- **Dorota Nvotová** (42, s. 81, „očami doroty nvotovej“)
 - Som rada, že slovenčina rozlišuje pojmy kamarát a priateľ. (...) Aby ste mali, musíte s nimi udržiavať kontakt. S priateľmi je to inak. Priateľa nemusíte vidieť a počuť desať rokov, a keď mu zavoláte na Štedrý večer, či uňho nemôžete mesiac bývať, nezacítite v jeho hlase známku neochoty. Aj keby žil v garsónke s tromi deťmi a na účte mal mínus. Spali by ste na zemi v spacom vaku a priateľ by sa kvôli vám rád zadlžil. A vy viete, že by ste sa zachovali rovnako. Kamarát by použil výhovorku, že má malý byt a že ide kupovať nové domáce kino a je úplne švorc. (...) Keď sa zdôverujete kamarátovi, ani neviete ako, a zrazu sa reč zvrtnie na jeho problémy v práci a on si to ani nevšimne. Kým priateľ vás vypočuje do konca a ticho trpí s vami.
- **Christian Morgenstern** (40, s. 82, „múdrosti“)
 - Najlepšia výchovná metóda je zaobstarať dieťaťu dobrú matku.
 - Charakter človeka sa pozná podľa toho, aké vtipy ho zrania.
 - Opatrnosť a nedôvera sú dobré, ale j voči nim treba opatrnosť a nedôveru.
- **Fedor Gál: Pozorní čitatelia** (43, s. 52, „píše fedor gál“)
 - „Pro osvíceného, jenž poznal Pravdu, jsou všechny svaté knihy tak zbytečné jako vodní nádrž v době povodně.“ (*Bhagavadgíta*, II.46). Avšak než osvietený poznal pravdu, osvojoval si pravidlá, úctu k tradícii a autoritám, cvičil svoje telo i myseľ. Mystický zážitok poznania Pravdy nepadá z neba. Deň čo deň sa každý človek stratáva s pokúšením, zlom, závisťou, nenávisťou, zištnosťou, klamstvom, ohováraním, skúposťou, hrabivosťou. V konfrontácii s nimi sa obrušujú charaktery, cizeluje sa viera, profiluje sa činnosť a všetko, čo sme schopní a ochotní obetovať slobode, ktorá nie je výberom z možností, ale kráčaním po ceste dobrého a správneho.
 - Desím sa doby, keď náboženské normy prestanú pôsobiť. Sú totiž plodom dejinných skúseností a poznávania.
- **Samuel Johnson** (43, s. 82, „múdrosti“)
 - Nezvykni si používať veľké slová na označenie malých vecí.
 - Aby ľudia boli vedení k hovoreniu pravdy, je nevyhnutné, aby boli podobne vedení k schopnosti počúvať ju.
- **Maciej Ruczaj: Koniec hanby?** (44, s. 11)
 - Mark Penn, volební stratég Hillary Clinton, prohlásil, že „elity jsou nejnaivnější sociální skupiny, lze je nej- snadněji oblnout“. V anglosaském světě funguje výstižné pojmenování „stádo nezávislých mozků“: elity jsou náchylné k davové psychóze, kterou spojují s deklaracemi o vlastní intelektuální nezávislosti...
- **Richard Ďurana, Juraj Karpiš: Zdravý zisk** (44, s. 38–39)
 - Príčiny [negatívneho vnímania zisku] možno hľadať v ďalekej minulosti. V časoch, keď sa naši predkovia naháňali s oštepami za divokou zverou, aby nepomreli od hladu. Nepriťomnosť technologického progresu neumožňovala vytvárať nové hodnoty a v takomto statickom svete ľudia zomierali rovnako chudobní, ako prišli na svet. Ak mal niekto niečoho viac, bolo namieste upodozrievať ho, že niekto iný musel o niečo prísť. V ekonomickom žargóne sa tomu hovorí hra s nulovým súčtom. Za posledných dvesto-tristo rokov sa však situácia dramaticky zmenila. Technologický vývoj, ktorý dennodenne posúva okraje ľudského poznania v kombinácii s trhovými mechanizmami, ktorým zase vďačíme za deľbu práce a špecializáciu, vytvárajú nové hodnoty. Vďaka nim pozorujeme v dlhej histórii ľudstva krátkodobu nebývalý nárast bohatstva. Je zarážajúce, ako hlboko sú zakorenené mýty z dielne Karla Marxa s jeho statickým pohľadom na svet, aj napriek tomu, že boli vyvrátené ekonómami pred viac ako storočím. Život dávno prestal byť hrou s nulovým súčtom a vytváranie nových hodnôt umožňuje, aby pri dobrovoľnej výmene bohatli obe strany. Marxova teória nadhodnoty, podľa ktorej kapitalista bohatne na úkor robotníka, je mylná. Vytváranie nových hodnôt umožňuje, aby naraz bohatli obaja. Kto pochybuje, nech sa pokúsi vysvetliť eventuálnu stratu kapitalistu – je to azda vykorisťovanie kapitalistu zo strany robotníkov? Chybou statického pohľadu je teda názor, že hodnoty sa iba prerozdeľujú. V dynamickej realite sveta okolo nás sa hodnoty aj tvoria.
 - Zisk sa zvykne považovať za niečo nemorálne. Ako môžeme dovoliť, aby niekto profitoval na utrpení chorých? – počúvame zo všetkých strán. Chyba je však v samotnej úvahe. Nie je pravda, že pekár profituje z hladu nás všetkých. Profituje na odstraňovaní nášho hladu. A podobne zisk v zdravotníctve nepochádza z utrpenia iných, ale z odstraňovania tohto utrpenia.

- Najlepšou kontrolou je konkurencia a voľný vstup do odvetvia, ktorý zabezpečí, že čo i len trochu „nadpriemerný“ zisk pritiahne ďalších konkurentov, ktorí cenu, a tým aj zisk, stlačia dole.
- **Marína Gálisová: *Kam sa stratila nuda*** (44, s. 56–57)
 - (...) Nuda v detstve má svoj význam. Práve vo chvíľach, keď dieťa vyhlási, že sa nudí, nastáva možnosť, aby si vymyslelo nejakú inú zábavku, prišlo s iným nápadom.
- **Michal Kaščák** (44, s. 73, „ušami michala kaščáka“)
 - Fotka [jedenástýždňového potrateného plodu], ktorá ukázala pravdu, zároveň ukázala, aké je niekedy ťažké pravdu prijať.
- **Niccolo Machiavelli** (45, s. 82, „múdrosti“)
 - Syn dokáže v zdraví prežiť stratu svojho otca, strata dedičstva ho však môže priviesť k zúfalstvu.
 - Ten, kto túži po tom, aby ho poslúchali, musí vedieť, ako rozkazovať.
- **Tomáš Janovic: *Slová strácajú význam*** (45, s. 82, „smutná anekdota Tomáša Janovica“)
 - Už nestačí povedať VIAC a MENEJ, ale OVELA VIAC a OVELA MENEJ – a pritom OVELA VIAC je OVELA MENEJ
- **Milan Lasica** (46, s. 82, „bodka Milana Lasicu“)
 - Vladimír Iljič (...) bol marxistom, ale v tom najpodstatnejšom sa na Marxa vykašľal. Presadil, že socializmus zvíťazil v zaostalej krajine. Z toho vidno, že mu nešlo ani tak o socializmus ako o moc. A že nebol padnutý na hlavu, hneď po víťazstve revolúcie zaviedol opäť kapitalizmus, pod krycím názvom Nová ekonomická politika. Vedel, že ak sa chce pri moci udržať, nepôjde to bez trhu.
- **Tomáš Janovic: *Február 48 – november 89*** (46, s. 82, „smutná anekdota Tomáša Janovica“)
 - Aj my sme putovali 40 rokov po púšti, žiaľ, nevedol nás Mojžiš
- **Lukáš Krivošík: *Ak milujete slobodu, študujte právo*** (47, s. 52–54)
 - **Frédéric Bastiat: *Zákon***
 - (...) Ak občana postavíme pred voľbu medzi morálkou a zákonom, buď stratí zmysel pre mravnosť, alebo rešpekt pred zákonom.
 - (...) Rímska jurisprudencia právo nenariaďovala, ale objavovala. Inými slovami, na právo sa hľadelo tak, že je v ľudskej spoločnosti prítomné, že vyviera z logiky ľudského konania a konkrétne pravidlá mali byť artikulované, až keď nastal nejaký spor. Podobne sa na právo hľadelo aj v anglosaskom common law, len úlohu „objaviteľov“ hrali sudcovia.
 - Práca právnika sa v systéme, akým bol ten rímsky alebo anglosaský, podobala práci jazykovedca. Ten sa snaží vyvodiť pravidlá jazyka zo spôsobu, akým sa používa, ale všetky snahy zhora vytvoriť úplne nový umelý jazyk, nezávislý od úzu jeho používateľov, majú zvyčajne len malú nádej na úspech. Jazyk, tradičná morálka, decentralizované právo (nie štátom produkované bezprávie), rovnako ako trhová ekonomika sú štyri príklady spontánnych systémov, ktoré rastú zdola, miesto aby boli arbitrárne kreované zhora.
 - Toto je pravé poslanie legislatívy – zhromaždiť a zoskupiť roztrúsené zdola vyrastené právo. Nie konštruktivisticky pretvárať spoločnosť zhora podľa arbitrárnych politických potrieb.
- **Martin Mojžiš: *Popperov princíp*** (47, s. 56–57)
 - Práve veci, ktoré majú potenciál vyvrátiť naše presvedčenie, by sme mali čo najpresvedčivejšie preskúmať.
- **Zuzana Šeršeňová: *Astrid Lindgrenová zostala bez Nobela*** (47, s. 66–68)
 - V roku 1996 Rusi po Astrid Lindgrenovej pomenovali objavený asteroid č. 3204. Spisovateľka vtipne zareagovala: „Odteraz mi môžete hovoriť Asteroid Lindgrenová.“
- **španielsky architekt Ricardo Bofill: *Developeri chcú architektovo meno*** (48, s. 28–30, rozhovor Andreja Bána a Tomáša Gálisa)

- [Le Corbusier si] myslel(...), že ľudská spoločnosť je ako mravenisko, takže podľa tohto vzoru rozdelil mesto na jeho rôzne funkcie. Le Corbusier navrhoval ideálny dom, ideálne mesto, kde bolo všetko predurčené, a do toho nútil vojsť ľudí. Ale spoločnosť je oveľa komplexnejšia a ľudí nemožno prinútiť existovať v škatuliach. Je to komunizmus, je to utópia, je to prílišné zjednodušenie spoločnosti. Jeho myslenie v tomto smere nie je vôbec užitočné.
- **Daniel Hevier: *Krása na tri riadky* (48, s. 68–69)**
 - Haiku je báseň
Päť – sedem – a päť slabík
Podivná forma.
 - **Daisecu Suzuki**
 - Vy, západní ľudia, keď chcete poznať tajomstvo motýľa, rozrežete ho na malé kúsky, dáte ho pod mikroskop, opíšete ho, a myslíte si, že ste pochopili podstatu motýľa. Ale motýľ, to je krehké nič, ktoré sa trepotá tamto ve vzduchu.
 - Maličký priestor
Veď všetky veľké pravdy
sú na tri riadky.
 - Haiku zo svojich obmedzení urobilo prednosť. Núti básnika, aby vyjadril svoju myšlienku šiestimi alebo siedmimi slovami a vystihol nimi len to podstatné, čo môže navodiť náladu, citovú atmosféru, v ktorej sa dá myšlienka domyslieť a dotvoriť. Také tesné spojenie slov, z ktorých nijaké nie je zbytočné, uvoľňuje ich citovú potenciu, ich širší alebo skrytý význam. V takej vypätej konfrontácii je vlastne každé slovo akousi metonymiou, zastupuje a pripomína celú skutočnosť, situáciu, v ktorej je nepatrným článkom. Asociačné sféry slov sa prelínajú, a vytvárajú tak na malej ploche obraz, v ktorom sa neurčito odráža celý svet.
V haiku je väčšinou dôležitejšie to, čo nie je povedané, to nevyslovené, naznačené, slová sú len niekoľkými bodmi, vytvárajúcimi priestor, ktorý čitateľ vyplňa svojou vlastnou myšlienkou, citovou skúsenosťou. A tak haiku je len esenciou básnického nápadu a každé môže mať aj niekoľko významov, podľa toho, ktorá z možností v nej naznačených je čitateľovi najbližšia a čo k nej pridá zo svojho.
- **Pablo Picasso (48, s. 82, .múdrosť)**
 - Počítače sú nepoužiteľné. Vedia dávať iba odpovede.
 - Maľujem veci, ako si ich myslím, nie ako ich vidím.
 - Štyri roky mi trvalo, kým som sa naučil maľovať ako Rafael, ale celý život sa učím maľovať ako dieťa.
- **Daniel Bútora: *Malá nádej* (49, s. 12)**
 - (...) Vedomie vlastnej slabosti (...) zvykne byť predpokladom reálneho pohľadu na svet a postupného získania na sile.
- **František Šebej: *Skíni – násilná sociopatia, nie politika* (49, s. 48–54)**
 - (...) Násilia sa skíni dopúšťajú najčastejšie v skupine. To je až biologicky prirodzené. Svorka zbavuje obáv i zodpovednosti, svorka legitimizuje, vo svorke sa strácajú individuálne úzkosti i zábrany. Svorka dáva rozhrášenie. Kedysi, ešte na úsvite druhu homo sapiens, sme ako lovci a zberači žili a bojovali o prežitie vo svorkách – podobne ako vlci. Bola to dobrá stratégia prežitia. Svorka je pravek nášho druhu, ktorý máme kdesi v genetickej výbave napísaný všetci. Vo svorke skínov sa hlási k slovu pravek nášho druhu, ale tá svorka, keďže ide o svorku patologických jedincov, sa navonok správa patologicky.
- **Daniel Hevier: *Najmenšia literatúra* (49, s. 70–71)**
 - Vezmi hmotu slova a osekaj všetko zbytočné. To, čo zostane, je aforizmus.
 - Moneypulácia.
 - Jedna prednosť aforizmu je nesporná: čitateľ ho neodloží nedomočený.
 - **Gerhard Branster**
 - Od aforizmu čitateľ, samozrejme, očakáva, že obsahuje nejakú myšlienku. Každý spisovateľ by mal preto povinne písať aj aforizmy – pre kontrolu.

- **Toma Babič**
 - Aforizmus je román, ktorý napísal leňoch.
- **Janusz Wasyłkowski**
 - Hamlet? To je predsa tá hra, ktorú tvoria samé citáty zo Shakespeara.
 - Niekedy nám (...) z celého hodnotného diela utkvie v pamäti iba vydarený bonmot. A niekedy autor dielo vynechá, a ostane iba aforizmus.
 - Bonmotto je neologizmus zložený zo slov motto a bonmot. Je to vynález Kamila Peteraja.
 - Už roky si v knihách podčiarkujem krásne, pozoruhodné, skvostné, presné, geniálne vety. Keďže je to prečítaný citát, dal som mu meno citát.
- **Jozef Ďoďák Hanák**
 - Pravdy sú len jedny.
- **grafitti**
 - Zastavte zemeguľu, chcem vystúpiť!
- **Boris Filan (ed.)**
 - Báľ som sa, že ma budú ignorovať, a oni si ma ani nevšimli.
 - (...) Na vetu „Boh je mŕtvy. Nietzsche“ neznámy filozof odpovedal „Nietzsche je mŕtvy. Boh“.
- **Konrad Lorenz (49, s. 82, .múdrosti)**
 - Našiel som chýbajúci článok medzi vyššími opicami a civilizovanými ľuďmi: sme to my.
 - Dobrým ranným cvičením pre vedca je zbaviť sa obľúbenej hypotézy každý deň pred raňajkami. Robí ho to mladým.
 - Pravdu vo vede možno najlepšie definovať ako dobrú hypotézu, ktorá najlepšie otvorí dvere ďalšej, lepšej hypotéze.
- **Tomáš Janovic: Slovenčina je presná (49, s. 82, .smutná anekdota Tomáša Janovica)**
 - Odmena
závisí od mena
- **Alojz Rakús: Život je viac ako jeho kvalita (50, s. 22–24, rozhovor Štefana Hríba a Evy Čobejovej)**
 - Ľudstvo dospelo k istému životnému štýlu, a ten prijali aj veľmi slušní ľudia. Prijali napríklad štýl jednotnej či bezdanej rodiny. V ich hodnotovej schéme nie je dieťa tak vysoko, aby kvôli nemu niečo obetovali. Tento životný štýl, v ktorom plod je len zhuk buniek, ktorý možno odstrániť, vedie k tomu, že západná spoločnosť pácha akúsi demografickú samovraždu.
 - Všetky významné veci sa presadzovali proti prúdu vtedajších zvyklostí.
- **majster Eckhart (50, s. 82, .múdrosti)**
 - Rob presne to, čo by si robil, keby si sa cítil najistejší.
 - Oko, ktorým vidím Boha, je to isté oko, ktorým ma vidí Boh.
 - Ak jediná modlitba, ktorú si v celom svojom živote povedal, je „Ďakujem“, stačí to.
 - Cena za nekonanie je oveľa vyššia než to, čo môžeš zaplatiť za chybné rozhodnutie.
- **Karel Schwarzenberg Človek je veľká potvora (51–52, s. 38–42, rozhovor Františka Šebeja)**
 - Všetko, čo je človeku dané – nadanie, majetok – je zároveň aj možnosťou niečo urobiť. Alebo keď ste v správnom okamihu náhodou na správnom mieste. To je tiež dar. A musíte ho využiť.
 - Najdôležitejšie, čo som sa naučil ešte od sira Karla Poppera, sú brzdy a protiváhy – aby bol systém vyrovnaný a včas sa nastavili brzdy a protiváhy. On hovorí, že je to omnoho dôležitejšie než miera demokratickosti. Môžeme mať veľkú demokraciu a dospieť k neľudským rozhodnutiam. Dôležité sú brzdy a protiváhy. To je jasná pravda.
- **Anton Pavlovič Čechov (51–52, s. 98, .múdrosti)**
 - Známkou dobrej výchovy nie je, že človek nevyleje omáčku na obruš, ale že si nevšimne, keď to spraví niekto iný.